

TRANSYLVANIA
TRUST

ÉPÍTŐTELEPI NAPLÓ EGYZETEK

Bánffy-kastély, Bonchida

2021

TRANSYLVANIA
TRUST

ÉPÍTŐTELEPI NAPLÓJEGYZETEK

Bánffy-kastély, Bonchida

2021

© Transilvania Trust Alapítvány, 2021

PROGRAM CO-FINANȚAT DE:

A projekt nem képviseli feltétlenül az Országos Kulturális Alap – AFCN álláspontját, amely nem vonható felelősségre a projekt tartalma vagy a projekt eredményeinek felhasználási módja miatt. Ezekért teljességgel a támogatás felhasználója felelős.

Építőtelepi naplójegyzetek¹

Tárgy: Bánffy-kastély, Bonchida, Kolozs megye

Időszak: 2021 nyara

Időjárás: az évszakhoz képest magasabb hőmérsékleti értékek, az utolsó napokban hűvös, esős idő

Munkapontok és tevékenységek:

1. Kőművesmunkák

- a. A történeti falszerkezet helyreállítása és megerősítése – a barokk díszudvarban található egykori hintószín
- b. Boltozat-helyreállítás – a főépület keleti saroktornya
- c. Díszítővakolatok: freskó, sgraffito, stukkó, marmorino

2. Asztalosmunkák

- a. Hagyományos faillesztések
- b. Hagyományos bútor-helyreállítás – karos pad
- c. Árnyékoló-javítás – a kastély ablakának zsaluja

3. Kőfaragás

- a. A méretre szabott kőtömbök – a kastély neogótikus loggiája szerkezeti- és díszítőelemei – felületének előkészítése és faragása

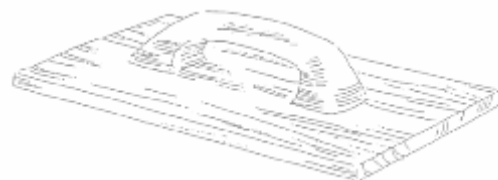
Résztevők²: 24-en vagyunk, az ország egyeteméről érkezett hallgatók vagy már alkalmazottak, akik tapasztalatszerzésért érkezünk, hogy megértsük a helyreállítás fogalmát, hogy új dolgokról tanuljunk. Előadók társulnak hozzánk, akik egy kerek napon át elméleti bemutatókat tartanak, majd egy csapat mesterember is csatlakozik, tőlük sajátítjuk el a mesterségek csínját-bínját. A szervezők is a kastélyban szállnak meg, a kávézós néni pedig naponta bejár, hogy kiszolgáljon, ha felüdülésre vágyunk.

¹ Az **Építőtelepi munkanapló a kulturális örökség népszerűsítését szolgáló helyreállítási szaktábort** dokumentálja az Országos Kulturális Alap által támogatott projekt keretében. Az építőtelepi-iskolaként működő szaktábor a régió hagyományos építőmesterei terén nyújt elméleti és gyakorlati képzést, az elsajátított ismereteket egy műemléképületen alkalmazva. A tudásátadásnak és az anyagi örökség hasznosításának elve a helyreállítás általi tanulás, illetve a tanulás általi helyreállítás.

² Külön köszönettel tartozunk Andreea Camelia Ciuc és Ana Șerbănescu résztvevőknek, akik anyagaikat, fényképeiket a rendelkezésünkre bocsátották.

Naplójegyzetek

1. NAP

Megérkezünk a kastélyba, várunk a regisztrációra, ahol először rengeteg iratot kell kitölteni, majd megmutatják, hol vannak a szobák, ahol meg fogunk szállni. Néhányan az egykori konyhaépület tetőterében fogunk lakni, néhányan a Miklós-épület kerek tornyának földszintjén berendezett szobákban. Este 7-kor vacsora van a konyhaépületben található ebédlőben, és jut idő egymást futólag megismerni, vagy kipihenni az utazás fáradalmait, a nap izgalmaival.

2. NAP

A pontban 8-kor kezdődő reggeli után indul az elméletnek szentelt nap, amikor a Transilvania Trust Alapítvány kastélynál zajló projektjeiről hallhatunk. Ezek még a helyreállítással egyidőben elkezdett kulturális vagy oktatási projektek, egyik vagányabb, mint a másik. Veszélyeztetik a régészek a műemlékfelújítást vagy „Dorel”, azaz az építőipari szakmunkás közbelépése a jobb – fontolgatjuk a kérdést az első előadás után. Az angliai építész zoomon beszél (e táborban sem ússzuk meg az online-t!) és arra kér, hangosan ismételjük meg a varázsigt: LIME IS GOOD, CEMENT IS BAD! Erről a mondatról a tábor vége fele a kőművesek tudnak majd legtöbbet mesélni. A következő előadások példaértékű esettanulmányokat ismertetnek Kolozs megyei helyreállításokról. Egy bányamérnök nagy cekkerrel érkezik, de minden világos lesz, amikor abból egyenként elénk rakja és megmutatja a különböző kőzeteket és kézzel-kézre adva megtapogathatjuk a mészköveket, márványfajtákat, travertineket. Bár műemlékvédelmi szaktáborban vagyunk, a második világháborút követő évtizedek épített örökségéről is hallunk, rengeteg tervet, építkezést látunk városaink negyedeiről, amelyekre soha nem gondoltunk úgy, mint értékkel bíró beavatkozások, de íme. Nagyon érdekes minden, amiről hallunk, mégis várjuk a szüneteket és hogy szabadulhassunk a konferenciateremből a hosszú és intenzív nap után. A vezetett séta a legmegfelelőbb erre: a régmúlt idők fele fordulásra, a kastély történetének megismerésére és azoknak a helyeknek a felfedezésére, ahol holnaptól a gyakorlati műhelyek zajlanak. Jól megérdemelt pihenés.

3. NAP

Munka- és egészségvédelmi szabályokkal indul. Vicces kisfilmeket nézünk munkabalesetekről, miközben reméljük, mi szárazon megússzuk, nem vágjuk meg magunk és mész sem megy a szemünkbe. Bemutatkozik a munkatelep vezetője és ismerteti a kastélyban érvényes szabályokat – elhisszük, hogy komoly dolgok elé nézünk, nem vicc. Tíz percet kapunk, hogy munkaruhába, védőfelszerelésbe öltözve jelentkezzünk. Ha késünk, elismétlik, hogy miattunk várnak a többiek, tehát a pontban 9 óra pont-pont 9-et jelent és 10 perc az 10 perc, nem 8 perc, sem 11. Csoportokra oszlunk, külön állnak a kőművesek, asztalosok és kőfaragók. Ettől tovafele, majdnem két hétig, mindenki a választott szakmát képviseli, és ez a szerepjáték akkor válik igazán komollyá, amikor a műhelyekbe és a munkapontokhoz megyünk.

Ettől a naptól a tábor utolsó délutánjáig állandósul az élet, 08:00-kor reggeli, 09:00 és 18:00 között munkaprogram egy órás ebédszünettel. A szünetekben jut idő meglátogatni egymás műhelyét és arra is, hogy elkapjunk egy-egy ötletet, mondatfoszlányt, bármit abból, ami ott zajlik.

A kőművesek kisebb csoportokra oszlanak: néhányan majd a díszudvar egykori hintósíjnje falazatát tisztítják és javítják, mások a főépület keleti saroktornyának beomlott boltozatát építik újra, a harmadik csoport pedig 2 napig a díszítőkakolatokról tanulnak, hogy 2 nap leteltével váltsák egymást. A munkapontok és feladatok változatlanok maradnak.

A kőfaragók a főépület mögötti akácós árnyékában dolgoznak, és amikor rosszra fordul az időjárás, behúzódnak az istálló boltívei alá.

Az asztalosok a legszerencsésebbek, a műhelyben van a munkapontjuk, nincsenek kitéve az időjárás viszontagságainak.

7-8. NAP

Hétfvégén kirándulás a terv, Székre megyünk, ahol meglátogatjuk a református templomot, amely sikeres példája a szakszerű helyreállításnak. Felfedezzük a kékre meszelt hagyományos falusi portákat és begyalogolunk az Erdély Deltájának nevezett széki nádasba. De addig hosszú napok elé nézünk és nekilátunk a munkának.

4-6. 9-13. NAP

A kőművesműhely a mézről szóló ismertetéssel kezdődik. A mester a régi épületek kapcsán arról mesél, hogy a méz kompatibilis az építőanyagokkal (kő, tégl), lassan köt meg és magas a vízáteresztő képessége, ugyanakkor lélegezteni engedi a falakat – vagyis a helyreállítás szempontjából legfontosabb sajátosságairól. Másodszor hallunk a méz körforgásáról a természetben, hiszen Andrew, az angliai előadó már említette, de most a mesterek még egyszer elmagyarázzák. Elvárászol a mézpaszta fehérsége, fénye, ráadásul nagyon krémes az állaga. Homokkal keverve használják a kastélynál régi falszerkezetek (falak, boltozatok) helyreállításához/újjaépítéséhez, illetve vakolatrétegekhez, meszeléshez.

A történelmi falak megerősítésének szemléltetése következik.

Pista és Márton mesterek megtanítják, hogyan **építhetők újra kisebb felületek**, miközben először jár kezünkben a kőműveskalapács, meszelő vagy simítókanál! A vakolókanalat nem is említve, amellyel a falat kellene leöntsük, hogy nedves legyen, nem a társainkat vagy a mestereket. Néha sikerül.... Este már tudjuk, miért fájnak a csuklóink...

A falak megtisztítása után az alapok után kutatunk, hogy onnan kiindulva egy olyan egyenes vonalat találjunk, amely a szerkezet újjáépítésének vezérfonala lesz.

A falat vízzel és mésztejjel tisztítjuk, majd indul az újjáépítés, a rétegek illesztése, a lyukak betömése, a téglasorok összeszövése:

A mesterek minden lépésünket figyelik és igazgatják. Ők készítik elő a mészhabarcsot is a kastélynál használt recept alapján, azaz 1 adag mész és 3 adag homok (3 mm-es granulátum). Elmondják, hogy ideális lenne előre elkészíteni a habarcsot, hogy leülepedhessen, és hogy mindig vizet kell tölteni a mészre, hogy ne szilárduljon meg a felszínen a levegővel érintkezve. A veder széleit is tisztán kell tartani, hiszen baj, ha a már szilárd lerakódások a habarcsba kerülnek.

Vízszintmérőt és szintező fadarabokat használunk, hogy a történelmi falazat vonalának egyenességét megőrizzük. Így lesz lépésről lépésre formásabb és stabilabb a falunk.

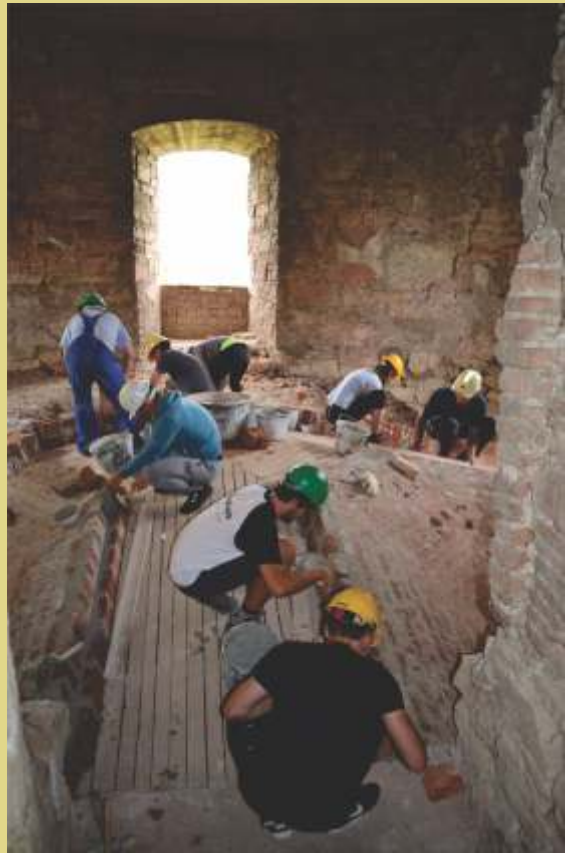

Esténként elgondolkodunk és számba vesszük a nap eseményeit ....
„csodás, fárasztó, de csodás nap volt”.

A **boltozathelyreállítás** egyike a feladatoknak és „ezután az építők iránti nagyobb tiszteletre kötelez”. A beomlott boltozat a főépület keleti saroktoronyának földszintjén található és olyan hosszú-széles, mint a torony maga. Igazi kihívás: megcsodáljuk a mesterek által épített romanádót, miközben kínlódunk, hogy megtaláljuk a boltív indulását, hogy onnan kezdhessük el az újjáépítést.

CLICK ▼

„Frusztráció, düh, majdnem sírunk, de minden rendben vaaaaan. Kiváló emberektől tanulunk építeni, akik majdnem annyira aranyosak, mint csapattársaink”.

Csapatonként két nap jut a díszítővakolatokra. A műhelynél István mesél szenvedélyesen arról, hogyan tanulták ők ezeket a technikákat az avignoni iskolában. Az alapokat már tudjuk, vagyis, hogyan kell előkészíteni a falazatot és egyből a vakolatoknak és festésnek fogunk.

CLICK ▼

A **freskónál** egy arricionak nevezett réteget viszünk fel 1 adag mész és 3 adag homok keverékéből, majd elsimítjuk a simítólapáttal, aztán az intonaco-réteg következik 1 adag mész és 1 adag homok habarásából, amelybe pigmenteket is tehetünk.

CLICK ▼

Lyuggatott sablonokat készítünk papírból, ezeket visszük fel a vakolatra egy „bábuval”, azaz pochoir-ral, ami természetes pigmentekkel töltött neccharisnya.

CLICK ▼

Elkezdjük a freskófestést, amíg még friss, azaz nedves a vakolat. A megfelelő kezdési időt az intonaco tapintásával ellenőrizzük. Ha az ujjunkon mésztej nyomai láthatók vagy nagy nedvességet érzelünk, még várunk. Ilyen lett:

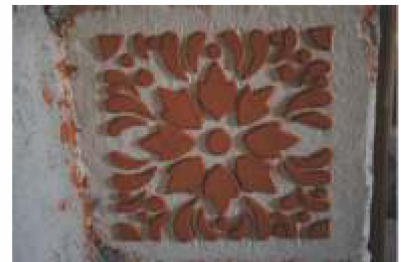
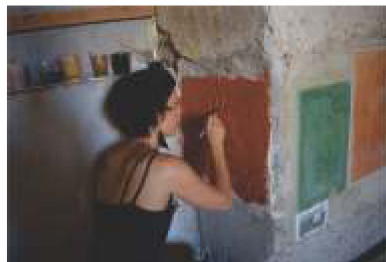
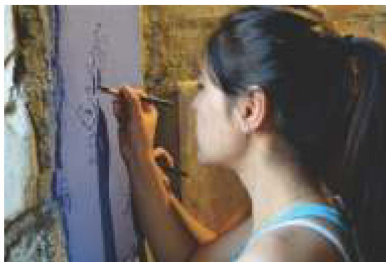
A srgaffito is hasonlóan indul, két réteg vakolatréteget viszünk fel.

A friss vakolatra kerül a sablon segítségével a minta.

Majd késsel, bicskával 45°-os szögben vágjuk körül a mintát, hogy a metszés/vésés minél időtállóbb legyen.

A fölösleges vakolatot eltávolítjuk a kaparószerszámokkal, letisztítva az alaprétegit, létrehozva a pozitív-negatív játékát.

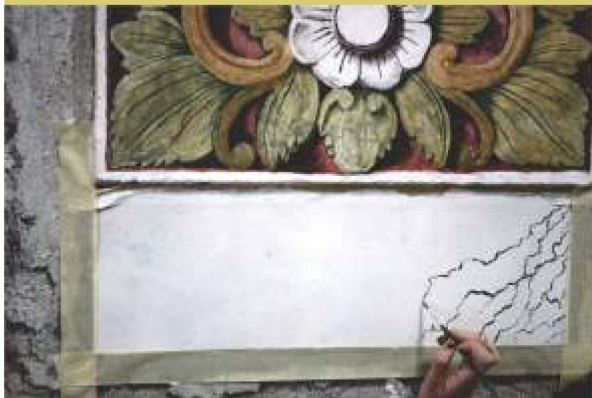
Utolsó lépésként finom ecsettel takarítjuk meg a munkát.

CLICK ▼

A marmorino vagy stukkó finomvakolat, fényes, akár a márvány. 2 adag mész és 1 adag márványpor keverékéből készült habarcsot használunk. A vakolatréteget a fém vakolókanállal simítjuk el, majd ecsetvonásokkal igyekszünk utánozni a márvány erezetét vagy a benne rejlő szennyeződésekét.

CLICK ▼

„Festettünk, és nem, nem akarunk hazamenni, tényleg nem akarunk.”

4-6.
9-13.
NAP

Asztalosműhely

A műhelybe lépve a fa és az elektromos gépek illata fogad, ez utóbbiakkal nem fogunk dolgozni, de a műhely részei. Először Mártont hallgatjuk, amint a fáról, annak puhaságáról mesél, majd arról, hogyan kell elválni a darabokat és létrehozni az illesztéseket. Ezt követően pedig egy-egy gerendadarabon gyakorlatozunk, igyekszünk azt egyenes részekre vágni.

Nem egyszerű egyenes vonalat húzni a gerendára, amint az sem, hogy e vonalat követve húzd a fűrész, elkapd a megfelelő mozdulatot, hogy az vágjon is, és el se törjön az éle... Eltelik egy nap-kettő, míg sikerül létrehozni egy egyszerű illesztést.

Időközben egy pad és egy zsalugáter helyreállításának is nekifogunk.

Ugyanazokat a lépéseket követjük mindkét esetben: a tárgy megfigyelésével, felméréssel indítunk, rajzokat, méréseket készítünk, feljegyezzük a károsodásokat, a hiányzó elemeket, fényképekkel dokumentáljuk állapotát, hogy minél több műszaki adatot begyűjtsünk róla.

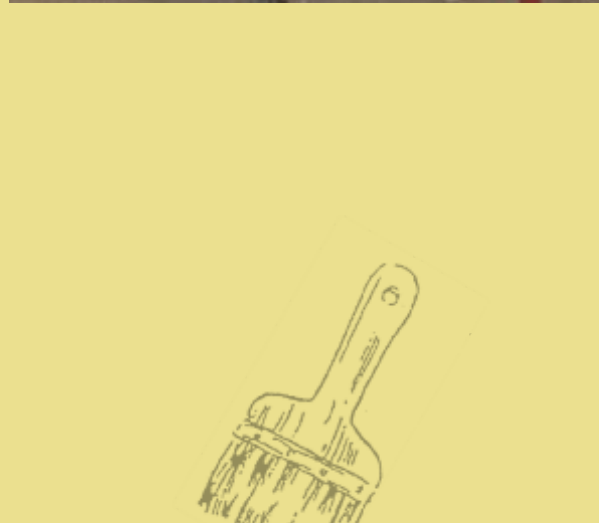

Következik a bontás (csak akkor, ha ez feltétlenül szükséges!). Eltávolítjuk a károsodott részeket, a vasalatokat, ha vannak, miközben a károsodás okait próbáljuk megállapítani. Feljegyezzük azokat is, sőt a faanyag típusát is. Utána mosószeres vízzel óvatosan átmoszuk és kefével átsúroljuk az elemeket.

Amíg megszáradnak, elkészíthetjük a hiányzó vagy súlyosan károsodott részeket pótló új faanyagot.

Az új elemeket az eredeti bútordarab színéhez kell pászítani, hogy a beavatkozás ne legyen kirívó.

Az árnyalást természetes pigmentekkel vagy víz alapú festékekkel érjük el. Cikóriakávé is használhatunk. A megtisztított, megszártított részeket a biológiai károsodás ellen kezeljük. Olyan gomba-, rovar-, és molyírtó szereket használunk, amelyek nincsenek káros hatással a faanyagra. Nincs más hátra, mint összerakni a szétszedett bútort. Ebben nagy segítségünkre van a felméréskor készített jegyzet – örvendünk, hogy megszámoztuk a darabokat és olyan adatokat is feljegyeztünk, amelyek nélkül lehetetlen lenne az összeszerelés. Az új elemeket, attól függően, hogy hova kerülnek a bútorba, hagyományos illesztéssel rögzítjük, faszegetet és aracetet használva.

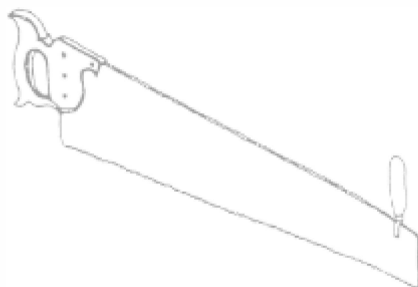
CLICK ▼

CLICK ▼

A műhelymunka végeztével büszkén magyarázzuk társainknak a munkafázisokat, azokat a technikákat és ismereteket, amelyeket a bútorehelyreállítás során tanultunk és amelyeket bármikor otthon is használni tudunk.

4-6.
9-13.
NAP

Kőfaragó-műhely

Az első nap ismerkedéssel telik. Megismerjük a társainkat, Istvánt, a mesterünket, aki a szerszámokat és a kődarabokat mutatja be nekünk, majd áthurcolkodunk a főépület mögé. Elfoglaljuk a kis akácost az asztalainkkal, itt fogunk faragni, napokig, a mellettünk elhaladó turisták homlokterében.

Első lépésként azt a felületet faragjuk és simítjuk el, amelyre a profilt kell kifaragni. Sokféle vésőt és kalapácsot használunk.

A mesterünk is nekifog a faragásnak, a kastély neogótikus szárnyán található kis loggia díszítőelemein dolgozik.

Méréseket végez és a csapatával vállvetve dolgozik.

Néhány nap faragás után feltűnnek a profil körvonalai.

Aki tapasztaltabb, a mester asztalánál dolgozhat, igyekszünk lépést tartani velük.

Minden nap rendet rakunk a műhely körül, és a megérdemelt pihenés után újrakezdjük a kalapálást.

CLICK ▼

Ha segítségre van szükségünk, a csapattársak és a mester mellettünk vannak.

Második héten a profil körvonala egyre erőteljesebb – mindenikünkénél...

... időközben rosszra fordult az idő és az istállóba rendezkedtünk be.

Amikor majdnem készen vagyunk és a tábor is a végéhez közeledik, még saját, rögtönzött mesterjegyeinket is belefარagjuk a kövünkbe, hogy megmaradjon, reméljük, az örökkévalóságig.

14. NAP

A tábor **utolsó napja** másképp zajlik. Délelőtt dologgal telik, meglátogatjuk a főépület tetőszerkezetét, takarítunk a munkapontokon, hogy előkészítsünk mindent a látogatásra. Mindenki meglátogat majd minden munkapontot: a mi csapataink, a szervezők, a mesterek. Bemutatjuk mindazt, amit a táborban csináltunk úgy, hogy mindenki értse a koncepciót, a munkafázisokat, a folyamatokat. Kérdésekre is válaszolunk, beszélgetünk, majd a látogatás a mesterek és magunk megtapsolásával ér véget. A konferenciateremben kerül sor az értékelésre: tesztek, kérdések-válaszok, feedback, ígérek, hogy jövőben is visszatérünk. Részvételi okleveleket kapunk, majd lassan minden a végére ér. Még egy közös csoportkép, grillezés, és vacsora néhány sör mellett.

„Úgy bulizunk, mintha soha nem kellene elmennünk innen és nehéz, mert érzésekkel zsúfolt nap volt.”

Reggel búcsút veszünk a tábortól, a kastélytól, a többiektől ... és elindulunk saját utunkon, magunkban őrizve ezt a feledhetetlen tapasztalatot.

Szerszám- és anyagleltár

Kőművesség

Hagyományos fa vakolólap

Vakolókanál

Simítókanál

Meszelő

Kőműveskalapács

Bunkós kalapács

Mész

Spaklik, festőkések, faragószerszámok, ecsetek

Természetes pigmentek

Asztalosság

Keretes fűrész

Kézi fa fúró (kicsi/nagy)

Furdancs-kézifúró fúrófejjel

Fakalapács

Szeghúzó kalapács

Keresztvágó fűrész

Simítógyalu Gyalu

Vízszintező

Fejsze

Kőfaragás

Vésők
Vinklik
Bunkós kalapácsok

